

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Inrichting Gendtse Waard

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

21 april 2009 / rapportnummer 2229-34

1. HOOFDPUNTEN VAN HET MER

De Dienst Landelijk Gebied, regio-Oost heeft het voornemen de Gendtse Waard in te richten met het oog op de doelstellingen uit:

- de Planologisch kernbeslissing Ruimte voor de Rivier inzake hoogwaterveiligheid en ruimtelijke kwaliteit;
- het programma Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG) inzake natuurontwikkeling.

Ter onderbouwing van de besluitvorming wordt de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r) doorlopen¹. Afhankelijk van de aard en omvang van de herinrichtingsmaatregelen kunnen de provincie Gelderland, de gemeente Lingewaard en/of de minister van LNV bevoegd gezag zijn.² Vooralnog treedt Ge-deputeerde Staten van Gelderland op als (coördinerend) bevoegd gezag.

Om de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) efficiënt te laten verlopen adviseert de Commissie m.e.r.³ in twee fasen. Dat sluit aan bij de voorgenomen fasering in de besluitvormingsprocedure⁴.

Dit advies richt zich op de informatie die nodig is om relevante alternatieven voor de herinrichting van de Gendtse Waard onderling te vergelijken en een keuze voor een voorkeursalternatief te maken⁵.

In een tweede advies zal de Commissie ingaan op de meer gedetailleerde informatie die nodig is om een besluit te nemen over de uitvoering van het voorkeursalternatief. Dat advies kan dan immers meer toegespitst zijn.

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport fase 1 voor een besluit over het voorkeursalternatief:

- een beschrijving van de belangrijkste alternatieven voor het inrichten van de uiterwaard, zodanig dat het speelveld van keuzemogelijkheden goed wordt afgedekt;
- een navolgbare toetsing van de in het MER beschreven alternatieven op doelbereik én milieugevolgen, waarmee de keuze kan worden onderbouwd;
- bij doelbereik gaat het met name om hoogwaterveiligheid, natuurontwikkeling en ruimtelijke kwaliteit; bij de milieugevolgen om aspecten rivierkunde, natuurbescherming, water- en bodemkwaliteit, landschap, cultuurhistorie en woon- en leefmilieu.

In de volgende hoofdstukken werkt de Commissie specifiek uit welke informatie in het milieueffectrapport (MER) moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat dit advies niet ingaat op de punten die naar de mening van de Commissie in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

---

¹ Het gaat in dit geval om een plan- en besluit-m.e.r.-procedure.

² Hoofdstuk 1 van de Startnotitie m.e.r. Inrichting Gendtse Waard geeft een duidelijk overzicht van de m.e.r.-plicht en daarbij bevoegde instanties.

³ Zie bijlage 1 voor de samenstelling van de werkgroep die bij dit project adviseert en overige projectgegevens.

⁴ Dat houdt in dat er in het schema op pagina 65 van de startnotitie een advisering van de Commissie blijkt ter hoogte van het SNIP2a besluit.

⁵ Het zogenoemde "SNIP2a besluit".

2. PROBLEEMSTELLING, DOEL, BELEID EN BESLUITEN

2.1 Probleemstelling en doel

De startnotitie geeft al uitgebreid en zorgvuldig aan welke doelen, randvoorwaarden en uitgangspunten bij het voornemen gelden. Geef in het MER de meest recente inzichten hierover weer. In aanvulling hierop adviseert de Commissie:

- Werk de hardheid van de doelen voor de realisatietermijn en beschikbare financiering nader uit⁶, zodanig dat de alternatieven in het MER eraan kunnen worden getoetst. Ga in dit verband in op de vraag of (bij gebrek aan financiering) het in 2014 uitsluitend realiseren van de hoogwaterdoelstelling het later realiseren van de NURG-opgave bemoeilijkt of uitsluit.
- Ga specifieker in op de doelstelling om 250 ha dynamische natuur te ontwikkelen. Wat wordt onder “dynamische natuur” verstaan (natuurtypen, processen, samenhang)?
- Voor de hoogwaterdoelstelling en het hanteren van het begrip “ruimtelijke kwaliteit” biedt de startnotitie voldoende aanknopingspunten.

2.2 Beleidskader

Geef in het MER aan welke randvoorwaarden uit beleidskaders en uit wet- en regelgeving op Europees, landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau van invloed zijn op het voornemen. Beschrijf welke consequenties dat heeft. Geef in het MER bijvoorbeeld aan:

- hoe en onder welke voorwaarden de zandwinning past in het beleid van de overheden inzake grondstoffenwinning;
- welke randvoorwaarden de Wet beheer rijkswaterstaatswerken (Wbr) stelt aan nieuwe objecten in het plangebied, zoals een nieuwe loskade, een groter tasveld bij de steenfabriek, of hoogwatervluchtplaatsen.

2.3 Te nemen besluit(en)

In de startnotitie is de besluitvormingsprocedure en de relatie met de m.e.r.-procedure goed uiteengezet. Neem de meest actuele informatie hierover op in het MER.

Ga tevens in op de eventuele relatie met de besluitvorming over aangrenzende Ruimte voor de Rivier- en natuurontwikkelingsprojecten.

Geef aan wat de belangrijkste besluiten zijn die in de verdere procedure nog moeten worden genomen en wie daarvoor verantwoordelijk is.

---

⁶ Tijdens het bezoek van de werkgroep van de Commissie m.e.r. aan de locatie kwam naar voren dat er voor de hoogwatermaatregelen budget is en deze maatregelen in 2014 uitgevoerd moeten zijn. De NURG-doelstelling heeft in dit gebied nog niet zo'n hoge prioriteit dat er al een budget voor is gereserveerd. Dat maakt de realisering ervan deels, of mogelijk geheel, afhankelijk van financiering uit delfstoffenwinning.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Algemeen

De startnotitie geeft een serie (naar het oordeel van de Commissie relevante) alternatieven en varianten voor de inrichting van de Gendtse Waard die variëren in ingrijpendheid van de maatregelen. Werk in het MER deze alternatieven en bijbehorende varianten verder uit, zodanig dat het mogelijk wordt:

- de haalbaarheid⁷ te beoordelen;
- het doelbereik te bepalen voor de waterstanddaling, het oppervlak nieuwe dynamische natuur en de ruimtelijke kwaliteit;
- een goede onderlinge vergelijking te maken op basis van informatie over de milieugevolgen (zie hoofdstuk 4 van dit advies).

Zorg dat de bouwstenen (maatregelen) waaruit de alternatieven zijn opgebouwd zo goed mogelijk individueel kunnen worden beoordeeld.⁸ Besteed daarnaast ook expliciet aandacht aan de onderlinge verwevenheid van maatregelen: welke maatregelen kunnen wel of niet los van andere maatregelen worden gezien?

3.2 Alternatieven

Per alternatief en variant moet ten minste worden ingegaan op:

- (vermelding en motivering van locatie, aard⁹, globale afmetingen van) voorgenomen vergravingen en grondstromen; wijze van aan- en afvoer;
- hoogte (NAP) van de in- en uitstroomopeningen en geulen; aard van aanvullende infrastructurele werken (bruggen, duikers, overlaten);
- aanpassingen in de verkeersinfrastructuur en de waterhuishouding;
- (eventueel geplande) veranderingen in het grondgebruik: bedrijvigheid, woningen, landbouw¹⁰, recreatieve voorzieningen etc.;
- veranderingen rondom de steenfabriek;
- een globale schatting van de duur en fasering van de werkzaamheden;
- maatregelen die nodig kunnen zijn¹¹ om bestaande natuurwaarden tijdens de uitvoering te beschermen dan wel om andere nadelige effecten te beperken: tijdens de uitvoering (geluid, stof) of permanent (binnendijkse kwel, verdroging, erosie);
- een beeld van de eindafwerking, de toegankelijkheid en het beheer (zowel water- als vegetatiebeheer).

Geef aan welke randvoorwaarden gehanteerd zullen worden voor het aanvoeren van grond van elders.¹² Houd hierbij rekening met de eis uit het Besluit bodemkwaliteit dat er sprake moet zijn van een nuttige toepassing.

---

⁷ Bij het beoordelen van de haalbaarheid gaat het bijvoorbeeld om de vraag of wetten en regelgeving geen onoverkomelijke belemmeringen opwerpen, maar ook om het globaal weergeven van de financiële haalbaarheid.

⁸ Dat maakt het mogelijk om (voor zover gewenst) met combinaties van bouwstenen nieuwe alternatieven te maken. Zo wordt ook tegemoet gekomen aan de opmerking van Rodruza (reactie 14) dat bijvoorbeeld de vergroting van het tasveld niet persé gekoppeld hoeft te zijn aan de meest vergaande herinrichtingsalternatieven.

⁹ Waaronder vermarktbaarheid en verontreinigingsgraad van de vergraven grond of delfstof.

¹⁰ Zowel het afbouwen van agrarisch gebruik, als mogelijkheden om in de minder ingrijpende alternatieven gebruik voor landbouw te continueren of biologische vormen mogelijk te maken (zie zienswijze 10 en 13).

¹¹ In deze fase van het MER volstaat het om principeoplossingen aan te geven. Uitwerking en detaillering volgt in fase 2.

¹² Zie pagina 40 van de startnotitie.

3.3 Meest milieuvriendelijk alternatief en voorkeursalternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief dient te worden bepaald aan de hand van de informatie die uit de vergelijking van alternatieven, varianten (en bouwstenen) naar voren komt. Wanneer het nodig is daarbij weegfactoren aan de verschillende milieuaspecten toe te kennen, dan moet deze weging in het MER navolgbaar worden toegelicht en onderbouwd.

De Commissie adviseert het meest milieuvriendelijke alternatief op dezelfde wijze en mate van detail als de overige alternatieven in het MER uit te werken en het ook mee te nemen in de vergelijking. Datzelfde geldt overigens ook voor het voorkeursalternatief¹³, wanneer dat wordt samengesteld uit bouwstenen van andere alternatieven.

3.4 Referentie

Met de referentiesituatie wordt bedoeld de huidige situatie¹⁴ inclusief de autonome ontwikkelingen in het studiegebied, waartegen de gevolgen van de alternatieven in het MER worden afgezet.

Onder autonome ontwikkeling wordt verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu zonder dat de voorgenomen activiteit of een van de alternatieven wordt gerealiseerd. Daarbij moet worden uitgegaan van huidige activiteiten in het studiegebied, van reeds genomen besluiten over nieuwe activiteiten of nieuwe activiteiten die zich in een dusdanig stadium van de besluitvorming bevinden dat redelijkerwijs verondersteld mag worden dat deze zullen worden gerealiseerd. De uitvoering van de PKB Ruimte voor de Rivier en de doelstellingen vanuit NURG moeten niet worden gezien als een autonome ontwikkeling, maar als het kader voor de voorgenomen activiteiten. Alleen Ruimte voor de Rivierprojecten waarover al een projectbesluit is genomen, kunnen als autonome ontwikkeling worden beschouwd.

4. MILIEUGEVOLGEN

4.1 Algemeen

De effectbeschrijving kan worden gebaseerd op de aspecten zoals die in de startnotitie zijn genoemd.

In de startnotitie staat dat voor diverse effectbeschrijvingen een kwalitatieve benadering wordt gevolgd. De Commissie denkt dat deze benadering voor de onderlinge vergelijking van alternatieven inderdaad in veel gevallen toereikend kan zijn. Zij verwijst in dit verband naar de zienswijzen van Rijkswaterstaat en het Waterschap. Bij de uitwerking van het voorkeursalternatief in fase 2 zullen (afhankelijk van de omvang van de maatregelen) zeker vaker kwantitatieve modelberekeningen nodig zijn.

---

¹³ Wanneer dat al in het MER wordt bepaald.

¹⁴ Motiveer dat de huidige situatie een voldoende representatief moment is om eventuele veranderingen in de kwelsituatie te beoordelen, conform het gevraagde in enkele zienswijzen, bijvoorbeeld nummer 9.

De begrenzing van het studiegebied moet zodanig worden gekozen dat alle effecten van de verschillende onderdelen van het voornemen in beeld worden gebracht, ook als deze effecten zich buiten het plangebied voordoen.

Evenzo moet rekening worden gehouden met effecten van ontwikkelingen buiten het plangebied, voor zover er van cumulatieve werking sprake kan zijn.

Maak in het MER een duidelijk onderscheid tussen tijdelijke en permanente effecten. Geef daarbij aan over welke periode de tijdelijke effecten zich zullen voordoen en of deze omkeerbaar zijn.

Per milieuaspect gelden daarbij in aanvulling op hetgeen in de startnotitie staat, de volgende aandachtspunten.

4.2 Aandachtspunten per aspect

Hydraulische en morfologische effecten

- Ga niet alleen in op omstandigheden van maatgevende afvoer, maar ook de situatie bij lagere - frequent optredende - afvoerpieken, zie hiervoor het Rivierkundig beoordelingskader versie 2.0.
- Besteed niet alleen aandacht aan de morfologie van het zomerbed, maar ook aan de erosie/sedimentatieprocessen in de uiterwaard.

Bodem

- Houd bij het omgaan met verontreinigde grond (in zandwinputten) rekening met de meest recente uitkomsten van de discussie hierover, zoals de resultaten van de door minister Cramer ingestelde adviescommissie.

Natuur

- Betrek bij de beoordeling ook het in ontwikkeling zijnde Beheerplan Natura 2000 Gelderse Poort en de daaraan ten grondslag liggende visie op het grotere geheel van Natura 2000 (Gelderse Poort, Rijntakken).
- Breng cumulatieve effecten op het niveau van Gelderse Poort in beeld.

In deze eerste fase van het MER is in ieder geval van belang aan te geven dat er bij uitvoering van het voorkeursalternatief geen significante gevolgen voor de Natura 2000 optreden. Uit de Natuurbeschermingswet volgt dat een project alleen doorgang kan vinden, als uit de passende beoordeling de zekerheid wordt verkregen dat de natuurlijke kenmerken niet worden aangetast, of de zogenaamde ADC-toets¹⁵ met succes is doorlopen.

De onderzoeksinspanning zoals aangegeven in §6.2.3 van de startnotitie zal daartoe naar verwachting nodig zijn.

Landschap en cultuurhistorie

- Geef naast een beschrijving ook op kaart en met aanzichten aan welke belangrijkste veranderingen plaatsvinden in de specifieke kenmerken en kernwaarden van het landschap.
- Geef aan de hand van een bureauonderzoek aan waar zich archeologische waarden bevinden en of ze behoudenswaardig zijn. Wanneer de onzekerheden groot zijn en dit de alternatievenafweging sterk beïnvloedt, kan in deze fase al inventariserend veldonderzoek nodig zijn.

---

¹⁵ 1. Zijn er Alternatieven die geen of minder schade toebrengen aan het Natura 2000-gebied? 2. Zijn er Dwingende redenen van groot maatschappelijk belang? 3. Indien er geen alternatieven zijn, maar wel dwingende redenen van groot openbaar belang: is Compensatie mogelijk? In deze fase van het MER kan een risicoschatting volstaan. In de tweede fase is een gedetailleerdere uitwerking nodig.

Woon- en leefmilieu

- Ga bij de effectbeschrijving ook in op de mitigerende maatregelen die per alternatief nodig zijn om hinder binnen aanvaardbare grenzen te houden, zoals aangegeven in §3.2 van dit advies.
- Geef aan hoe de verkeersintensiteiten en de verkeersveiligheid zullen veranderen op de wegen in het plangebied.¹⁶
- Geef aan of en in welke mate veranderingen bij de steenfabriek leiden tot een toename of afname van de geluiduitstraling van het bedrijf.

Landbouw

Hoewel landbouw als zodanig geen milieugevolg is, acht de Commissie het zinvol dat in het MER in dit geval ook wordt ingegaan op dit aspect, zoals wordt gevraagd in enkele inspraakreacties. De startnotitie geeft niet heel expliciet aan wat er in het MER op dit punt aan de orde zal komen.

Naast effecten van een eventuele verandering in de grondwaterstand adviseert de Commissie na te gaan of de beëindiging van de landbouw buitendijks van invloed is op de levensvatbaarheid van de agrarische bedrijven die daar grond pachten of in eigendom hebben.

Scheepvaart

Hoewel de effecten van extra scheepvaartbewegingen in de uiterwaard wel in de toelichtende tekst worden genoemd, komen ze in de tabel niet voor. De Commissie adviseert dit punt wel mee te nemen.

5. OVERIGE ASPECTEN

Vergelijking van alternatieven

In de eerste fase van het MER is de vergelijking van alternatieven, varianten (en bouwstenen) het belangrijkste onderdeel.

Zorg daarom voor een goede en navolgbare presentatie, niet alleen in tekst, maar ook in kaartmateriaal en tabellen.

Leemten in milieu-informatie

Geef aan welke leemten in kennis nog resteren en geef in ieder geval duidelijk aan welke daarvan in het tweede deel van het MER worden ingevuld. Geef ook vast indicatief aan voor welke onderdelen later een monitoringprogramma moet worden opgesteld.

Vorm en presentatie

Neem in het MER ten minste één (recente) kaart met schaal aanduiding op waarop alle in het MER gebruikte topografische namen en de rivierkilometers goed leesbaar zijn aangeven.

Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en sprekers. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goed inzicht geven in de belangrijkste keuzen, in deze fase dus de afweging van alternatieven voor de inrichting van het gebied.

---

¹⁶ Ga daarbij ook in op de vragen hierover die staan in inspraakreactie 3 en 7.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Dienst Landelijk Gebied, regio-Oost

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland, gemeente Lingewaal

Besluit: vaststellen van een inrichtingsplan, vaststellen/wijzigen van een bestemmingsplan, (mogelijk) aanwijzen van een of meer winplaatsen voor oppervlaktedelfstoffen (Besluit Ontgrondingenwet)

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: plan-m.e.r. vanwege kaderstelling en passende beoordeling, besluit-m.e.r. op grond van C9 , C16.1

Activiteit: herinrichten van de Gendtse Waard ten behoeve van hoogwaterveiligheid en natuurontwikkeling

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in De Gelderlander en Het Gemeente Nieuws van:

25 februari 2009

aanvraag richtlijnenadvies: 24 februari 2009

ter inzage legging startnotitie: 26 februari 2009 tot en met 8 april 2009

richtlijnenadvies uitgebracht: 21 april 2009

Bijzonderheden:

Om de m.e.r.-procedure efficiënt te laten verlopen adviseert de Commissie m.e.r. in twee fasen. Dit advies richt zich op de informatie die nodig is om relevante alternatieven voor de herinrichting van de Gendtse Waard onderling te vergelijken en een keuze voor een voorkeursalternatief te maken. In een tweede advies zal de Commissie ingaan op de meer gedetailleerde informatie die nodig is om een besluit te nemen over de uitvoering van het voorkeursalternatief. Dat advies kan dan immers meer toegespitst zijn.

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies/advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen staat in bijlage 2.

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ir. D.A. Boogert

drs. M. van Eck (werkgroepsecretaris)

drs. R.J.M. Kleijberg

M.A.J. van der Tas (voorzitter)

ir. J.H.A. Wijbenga

drs. F. Wijnants

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Rijkswaterstaat Oost-Nederland, Arnhem
2. Waterschap Rivierenland, Tiel
3. T.R.M. Haafs, Gendt
4. Gemeente Ubbergen, Beek-Ubbergen
5. Johan Kip, Gendt
6. LTO Noord afdeling Lingewaard, Huissen
7. J.A.R.J. Huisman, Gendt
8. P. Roelofsen, Gendt
9. K. Huizinga, Gendt
10. H.J.J. Arends, Angeren
11. Nicole de Roo, Gendt
12. E.F.M. Oude Ophuis, Gendt
13. P. Gerritsen, Gendt
14. Rodruza B.V, Nijmegen

Verslag informatieavond 25 maart 2009, Gendt

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport Inrichting Gendtse Waard

De Dienst Landelijk Gebied, regio-Oost heeft het voornemen de Gendtse Waard her in te richten vanwege hoogwaterveiligheid en natuurontwikkeling.

Ter onderbouwing van de besluitvorming wordt de procedure van milieueffectrapportage doorlopen.

ISBN: 978-90-421-2699-2

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

